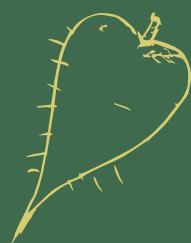

Парвариши сабзавот дар заминҳои кӯшоди Тоҷикистон

Дастурамали агро-экологӣ барои деҳқонон

Парвариши сабзавот дар заминҳои
кӯшоди Тоҷикистон
Дастурамали агро-экологӣ барои дехқонон

Асадулло Ҳабибуллоев
Хавиер Могет
Муродҷон Олимов
Пармон Насриддинов
Кристин Ориол
Абдуллоҷон Тоҳиров

ва
Бобомурод Қундузов

Тарҷумаи тоҷикӣ
Хуршед Азимҷонов

Рассом
Фаррух Негматзода

Ороишгар
Фарида Юнусова

Нашрияни мазкур бо маблагӯзории Иттиҳоди Аврупо ва Вазорати Корҳои Хориҷии Нидерландия тавассути Занони Аврупо Барои Ояндаи Умум ба чоп расидааст. Фикру ақидаҳои дар нашри мазкур омада, ҳатман нӯқтаи назари Иттиҳоди Аврупо ва ё Вазорати Корҳои Хориҷии Нидерландия тавассути Занони Аврупо Барои Ояндаи Умумро инъикос намекунанд.

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

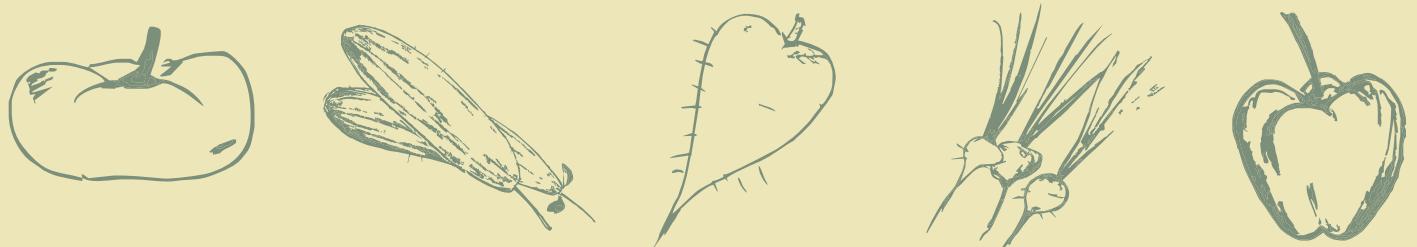

Парвариши сабзавот дар заминҳои кушоди Тоҷикистон

Дастурамали агро-экологӣ барои дехқонон

2013

ПЕШГУФТОР

Соли 2011 ОДРИ Нов ва Герес дар якъоягӣ дар ҳудуди вилояти Суғд лоиҳаэро оғоз карданд, ки ҳадафи он дастгирии фермерони ҳачми истеҳсолоташон хурд мебошад. Лоиҳаи мазкур барои баланд бардошани даромаднокӣ аз фаъолитяти кишоварзии онҳо равона шуда буд. Минтақаҳои максадноки лоиха ҷамоатҳои Фондарё (ноҳияи Айнӣ) ва Ошоба (ноҳияи Ашт) интихоб шуда буданд. Лоиҳа соли 2013 ба итмом расид ва то он замон 150 нафар фермерон дар мавзӯи технологияҳои баланд бардоштани сатҳи даромаднокии фаъолияти кишоварзӣ дар замини кушод омӯзонида шуданд.

Дар брошюраи мазкур дастурамалҳо оиди беҳтар намудани киштгардон, эмин доштани хок аз эрозия, роҳҳои бартараф кардани талафоти моддаҳои ғизоии хок, тавассути болопӯшҳои зимистонӣ тарзи таёр кардани компост, баланд бардоштани ҳосилхезии хок ва ҳамчунин якчанд маслиҳатҳо оиди ҳашаротҳои заرارрасон ва роҳҳои мубориза бо онҳо гирд омадаанд. Донишҳое, ки фаъолияти соҳибкории фермеронро боз ҳам устувор мекунанд, мақсади асосии брошюра мебошад.

Маслиҳатҳо дар асоси принсипҳои кишоварзии устувор оварда шудаанд. Ҳадафи кишоварзии устувор таъминоти аҳолӣ бо маводи баландсифати ҳӯрока мебошад, ки ҳамзамон тавассути истифодаи дарозмуддати манбаъҳои табии (хок, об, ҳаво) амалӣ мегардад.

МУНДАРИЧА

Мавзӯи 1	Интихоби зироат барои кишт дар замини күшод	6
Мавзӯи 2	Тартибдихии накшай зироати худ	10
Мавзӯи 3	Интихоби тухмӣ	12
Мавзӯи 4	Тайёр кардани компост	13
Мавзӯи 5	Омода кардани хок барои кишт	15
Мавзӯи 6	Парвариши кӯчатҳо	16
Мавзӯи 7	Парвариши зироатҳо дар гармхонаҳои туннелшакл	18
Мавзӯи 8	Поруи сабзи зимистонӣ	19
Мавзӯи 9	Усулҳои беҳтарини обдиҳӣ	20
Мавзӯи 10	Васл кардани системаи обёрии қатрагӣ	22
Мавзӯи 11	Норасогиҳои физиологӣ: некроз ва меваи пӯсида	23
Мавзӯи 12	Норасогиҳои физиологӣ: пӯсиши мева ва таркиши он	24
Мавзӯи 13	Ходисаҳои физиологӣ: доғи сабз, печидашавии барг	25
Мавзӯи 14	Ҳашароти заرارрасон: тасмакирми дерӣ, кирми хокистарӣ, шабпраки шабона	26
Мавзӯи 15	Трипс	27
Мавзӯи 16	Тасмакирм (проволочник)	27
Мавзӯи 17	Шакарак ва пашшачаи сафед: ҳашароти маканда	28
Мавзӯи 18	Бемориҳои хок, ки ҳамчунин камкувватии хок низ меноманд	29
Мавзӯи 19	Бемориҳо: оидиум ва мағорак	30
Мавзӯи 20	Вируси мозаика/вируси тамоку	31
Мавзӯи 21	Соляризатсия (офтобхӯронӣ: барои безарар (дезинфексия) кардани хок	31
Мавзӯи 22	Роҳҳои дастрас кардани маводҳо: полиэтилен, тухмӣ, обёрии қатрагӣ	32

Мавзӯи 1

ИНТИХОБИ ЗИРОАТ БАРОИ КИШТ ДАР ЗАМИНИ КУШОД

Интихоби зироат аз рӯи омилҳои зерин амалӣ мегардад:

- киштгардонӣ: мутаваччеҳ бошед, то зироатро дар як қитъаи замин ду сол паси ҳам кишт нақунед.
- Усули пас аз талаботҳои хонаводаро қонеъ гардонида ба фурӯш баровардани ҳосил, самаранокии ҳудро исбот кард.

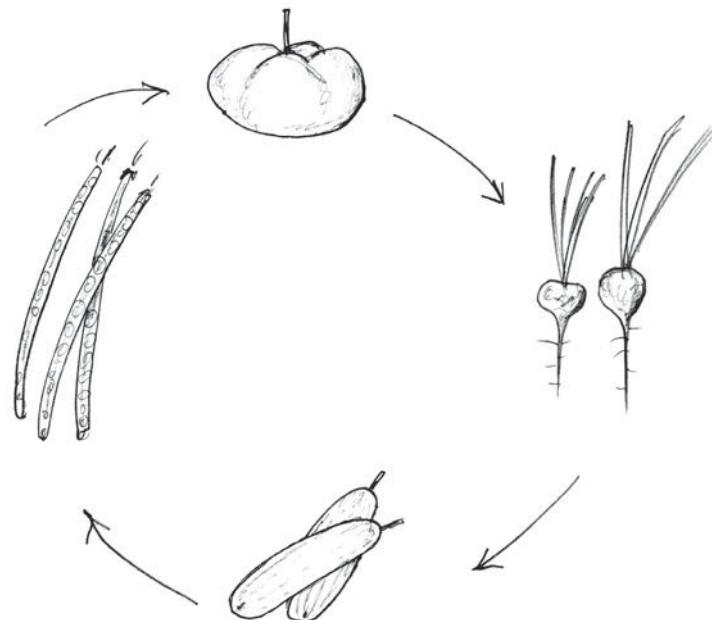
Асосҳои киштгардонӣ

Киштгардонӣ 3 ҳадаф дорад:

- баланд кардани ҳосилнокӣ
- нест кардани ҳашаротҳои зараррасон
- нест кардани алафҳои бегона

Киштгардон коидаҳои зеринро дар бар мегирад:

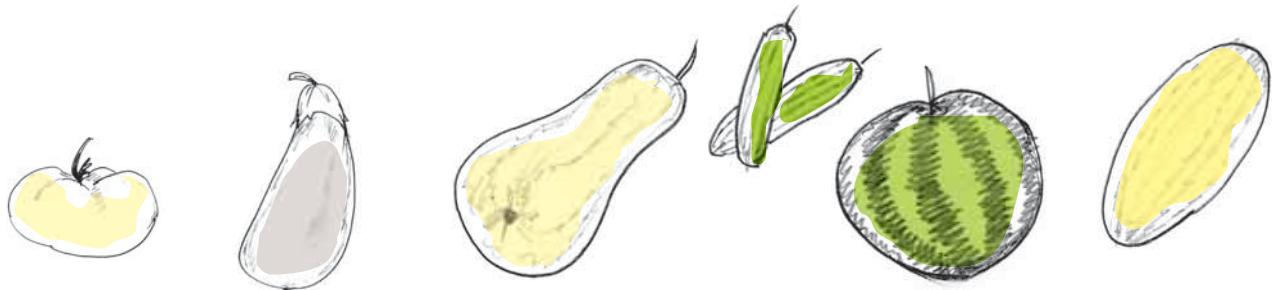
1. Бодиккат бошед, ки ду сабзавоти аз як оила буда паи ҳам кишт нашавад.
2. Ба кисми ҳосили сабзавот нигоҳ қунед: ду намуд сабзавоти решагӣ, ё ин ки ду намуди сабзавоти мевагиро паси ҳам кишт нақунед.
3. Аз киши ду намуди сабзавотхое, ки **ғизонокии** баландро паси ҳам талаб мекунад ҳуддорӣ намоед. Оилаҳо, ки **ғизонокии** баландро талаб мекунанд ин оилаҳои қадуғихо мебошанд.

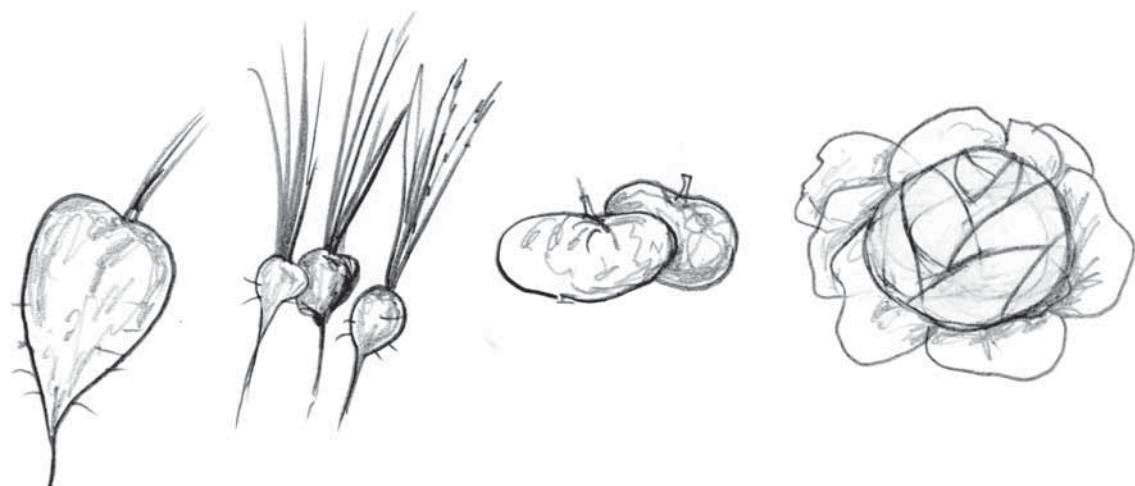
Оилаи ангури сагак: помидор, қаланфури булғорӣ, қаланфури тез, картошка, боимчон.

Оилаи кадугихо: бодиринг, каду, тарбуз, харбуза.

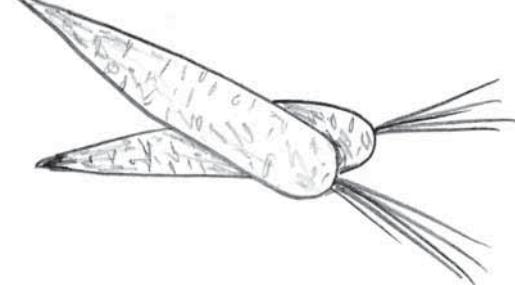
Оилаи чилликгулҳо: карам, турб, шалғамча (редиска), вазирак (рапс), шалғам.

Оилаи момочайӣ: лаблабу, испаноқ.

Оилаи чартгулон: сабзӣ.

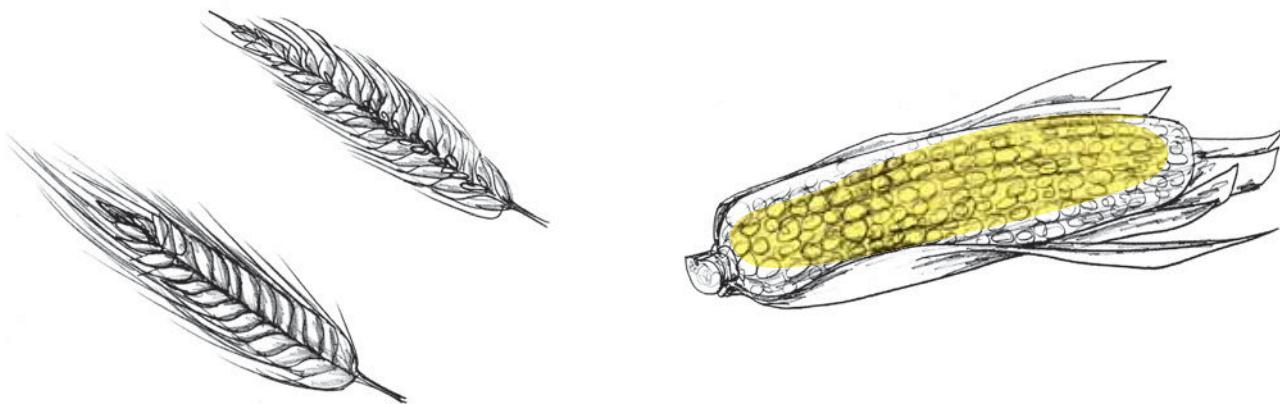
Оилаи пиёзшаклҳо: пиёз, сирпиёз (чеснок)

Оилаи лӯбиёй: лӯбиё, лӯбиёи
конски, мош, нут

Ғалладона: гандум, арзан, чуворимакка

Нархи сабзавотҳо дар давоми як сол

Нархи солонаи сабзавотро бояд дар назар дошт, зеро ин омил инчунин ба нақшаҳои киштгардонии шумо таъсири худро мерасонад.

Агар сабзавоти худро ба фурӯш бароварданӣ бошед, пас вақти киштро чунон интихоб кунед, ки ҳосилро дар вақти баланд будани нарх ба фурӯш бароварда тавонед.

Барои бо нархи хуб ба фурӯш баровардани сабзавот, вақти ҷамъоварии ҳосил бо роҳҳои зерин тезонида мешавад:

- Парвариш кардани тухмии худ (нигаред ба Мавзӯи истеҳсол ва кӯчонидани ниҳолҳо)
- Истифода аз гармхонаи туннелшакл (нигаред ба Мавзӯи таёր кардани гармхонаи туннелшакл)

Мавзӯи 2 ТАРТИБДИХИИ НАҚШАИ ЗИРОАТИ ХУД

Ҳангоми ба нақшагирии кишти зироатҳо се қоидаҳои зерин бояд ба назар гирифта шаванд:

- риоя кардани қоидаҳои киштгардон
- Боварӣ дошта бошед, ки шароити иқлимий ба зироати интихобшуда мувофиқ бошад (то дарачаи коғӣ гарм мебошад)
- Боварӣ ҳосил кунед, то зироати кишт мешуда даромади хуб оварда тавонад.

Мисоли нақшай киштгардонӣ дар минтақаи аз сатҳи баҳр на он қадар баланд (400м, гирифтанӣ 2 ҳосил дар як сол имконпазир мебошад)

Қитъаи замин барои парвариши зироатҳои гуногун ба 6 қисми тақсим карда мешавад.

	1	2	3	4	5	6
Соли 1						
Зироати 1ум	помидор	карам	сабзӣ	бодиринг	боимчон/ қаланфури булғорӣ	ҷав
Зироати 2ум	турб	сабзӣ	гандум	карам/ ҷуворимакка		пиёз

Соли 2

Зироати 1ум	бодиринг	помидор	тарбӯз	боимчон/ қаланфури булғорӣ	карами баҳорӣ	пиёз
Зироати 2ум	гандум	турб	пиёз		лӯбӣ	карам

Соли 3

Зироати 1ум	сабзӣ	бодиринг	пиёз	ҷав	тарбӯз	помидор
Зироати 2ум	сирпиёз	ҷуворӣ (поруи сабз)	карам	лаблабу	гандум	лӯбӣ

Мисоли нақшай киштгардонӣ дар минтақаи аз сатҳи баҳр баланд ҷойгир буда (1500м)

Қитъаи замин барои парвариши зироатҳои гуногун ба 6 қисм тақсим карда мешавад.

1	2	3	4	5	6
Соли 1					
помидор	помидор	сабзӣ	бодиринг + лӯбӣ	карам/ турб/ лаблабу	ҷав/гандум

Соли 2

карам/ турб/ лаблабу	ҷав/гандум	помидор	помидор	сабзӣ	бодиринг + лӯбӣ
-------------------------	------------	---------	---------	-------	--------------------

Соли 3

сабзӣ	бодиринг + лӯбӣ	карам/турб/ лаблабу	ҷав/гандум	помидор	помидор
-------	--------------------	------------------------	------------	---------	---------

Дар қитъаҳои хурди манотиқи кӯҳистон, ки аксар барои парвариши картошка истифода мешаванд, ҳар сол зироатҳои гуногунро дар қитъаи дигар кишт кунед.

Барои парвариши картошка:

Қабл аз кишт, пору (аз 1 то 2 сола) бо меъёри 20-30 тонна ба ҳар як гектар дароред.

Киштгардонӣ бо картошка чунин аст:

Соли 1	Соли 2
картошка	гандум
картошка	карам/ лӯбиёи ҳӯрока
картошка	ҷав
картошка	сабзӣ

Агар бо истифодай лӯбиё киштгардониро интихоб кунед: пас аз лӯбиё метавонед зироатеро, ки нурни зиёдро талаб мекунад, кишт кунед. Зоро лӯбиё ҳуд нурӣ буда, пеш аз кишт ба зироати навбатӣ миқдори ками компост кифоя мебошад.

Мавзӯи 3

ИНТИХОБИ ТУХМӢ

Худро бо маълумоти зерин бодиқкат шинос кунед.

-номгӯи зироат:

Номгӯи навъро дар нақшай кишоварзии худ сабт кунед. Агар зироат ба муҳити атрофи худ хуб мутобиқ шавад, пас метавонед онро боз кишт кунед, агар не, Шумо аллакай медонед, ки ин навъи зироатро дар оянда набояд кишт кард.

Хислатҳои навъи зироат

Барои кишти навбатӣ дар замини кушод ва ё гармхона

Гибрид (дар натиҷаи дурагакунӣ ин зироатҳо тухмиҳои беҳосил истеҳсол медиҳанд)

- Мӯҳлати истифодабарӣ

- Маводҳои кимиёвӣ

Истифодаи тирам (як намуд фунгисид) дар кишоварзии органикӣ аз рӯи стандартҳои Аврупой манъ шудааст.

- мутобиқшавӣ ба вирусҳои гуногун (вируси мозаикиа бодиринг, мағораки помидор...)

Мавзӯи 4 ТАЙЁР КАРДАНИ КОМПОСТ

Компостро чӣ тавр бояд тайёр кард?

Афзалиятҳо:

Компост – ин нуре мебошад, ки растаниҳоро бо моддаҳои ғизодиҳандаи тайёр таъмин намуда, ба хок фоидай дарозмуддат мерасонад. Сохти хокро беҳтар намуда, ба нигоҳдории намй мусоидат мекунад. Дар ҷараёни пӯсиш дар пору ҳамаи қасалиҳо, ҳашарот ва заараркунандаҳои гуногун, инчунин тухмиҳои алафҳои бегона несту нобуд карда мешавад.

Вай чӣ таъсир дорад?

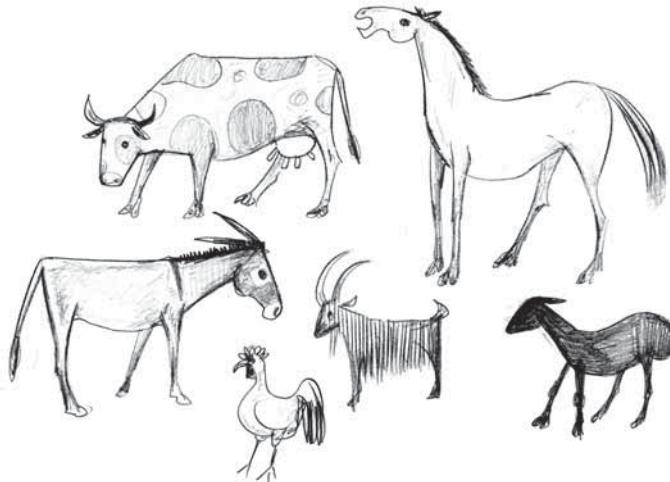
Компост - ин пӯсишест, ки ба воситаи микроорганизмҳои растани барои омода намудани нуррии гиёҳӣ (гумус) мебошад.

Компост ҳамчун ғизодиҳандай асосӣ барои ҳама намуди зироатҳо ва ҳамчун нуррии гиёҳӣ ба-рои парвариши ниҳолҳо истифода бурда мешавад.

Компостро чӣ тавр тайёр мекунанд?

Чоҳе тайёр кунед:

чуқуриаш 1 метр, бараш-1м, дарозиаш-1м

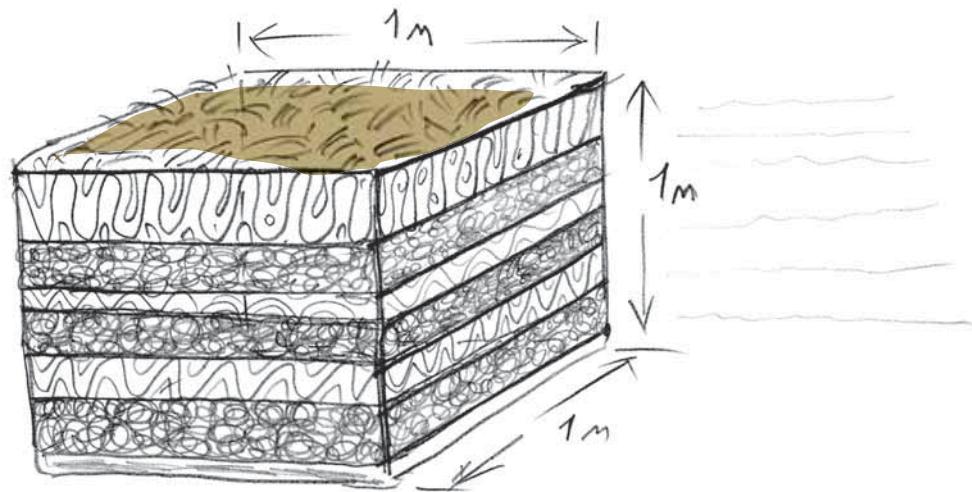
Барои тайёр кардани компост маҳсулотҳои зерин истифода бурда мешавад:

- пору (поруи ғов, бӯзу гӯсфанд, ҳар, ҳатто аз оғил ва бо коҳ омехташуда бошад ҳам)

- Боқимондаҳои хурдҳачми сабзавот: баргу ҳазон, ҳасбеда, шоху навдаҳои хурд, аррамайдар, пасмондаҳо аз ошхона (пӯстлоҳи сабзавот).

Бо назардошти миқдори коҳи дар пору буда боқимондаҳои сабзавот бояд аз 20% то 40% и ҳаҷми умумии компостро ташкил диханд.

Ба даруни чоҳ аввал як қабат пору, пас қабати боқимондаҳои хурдҳачми сабзавот, боз як қабат пору гузоред. Дар охир об ҳамроҳ карда, ҷоҳро по пленкаи полиэтиленӣ пӯшонидан лозим аст.

Компостро аз моҳи март то октябр то ба пӯсиши пурра гузоред. Тавсия карда мешавад, ки ҳамаи компостро якбора аз ҷоҳ гирифта, омехта кардан лозим аст.

Компост он ғоҳ тайёр мешавад:

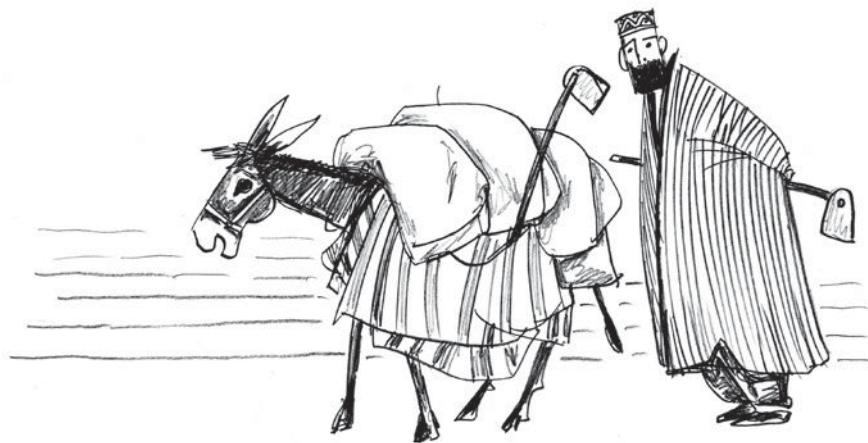
- вақте ки дигар бадбӯй намешавад.
- вақте ки ба хоки сиёҳ ё ҷигарранги маҳин монанд мешавад.

Агар дар тирамоҳ барои тайёр кардани компост маҳсулот бисёр бошад, ҷоҳро холӣ карда, компости тайёршударо ба ҳалтаҳо гирифта, дар ҷои салқин ва на он қадар хушк нигоҳ доштан мумкин аст. Пас метавонед ҷоҳро барои тайёр кардани боз як миқдор компост, ки дар фасли баҳор тайёр мешавад, истифода баред.

Мавзӯи 5

ОМОДА КАРДАНИ ХОК БАРОИ КИШТ

Агар хокро дар фасли тирамоҳ омода карданӣ бошед, пас ба рӯи хок поруи навро пошида, ба воситиаи каланд онро бо хок на он қадар чуқур омехта кунед.

Дар фасли баҳор танҳо қисми болоии хокро коркард карда ба он зироатҳоро кишт ва ё кӯчонед.

Агар хокро дар фасли баҳор омода карданӣ бошед, ба рӯи он компости таёршударо паҳн кунед, ки дар ин ҳолат компост ва хокро дар вақти побел кардан омехта мекунед.

Агар компостро дар фасли тирамоҳ ҳамроҳ карданӣ бошед, дар ин ҳолат компост ҳамаи хислатҳои ҳудро то фарорасии фасли баҳор гум мекунад.

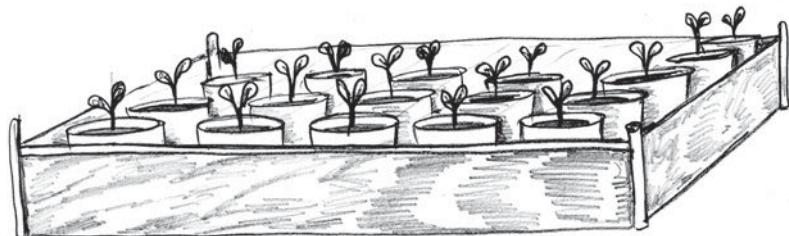
Поруи дар фасли тирамоҳ ҳамроҳ кардашуда моддаҳои ғизой пайдо мекунад, ки ин моддаҳо хокро оҳиста-оҳиста серғизо мекунанд.

Меъёри компост барои як гектар бояд 1000 кг-ро ташкил дихад.

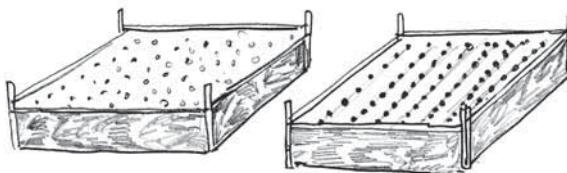
Барои хокро ба кишт омода кардан: онро бо каланд мулоим кунед. Хокро инчунин метавонед бо олоти кулӯҳ майдакунандай ба плуг пайвастшуда, мулоим кунед.

Мавзӯи 6

ПАРВАРИШИ КҮЧАТХО

Кишт намудан:

ДАР ҚУТТЙ: ПАРОКАНДА

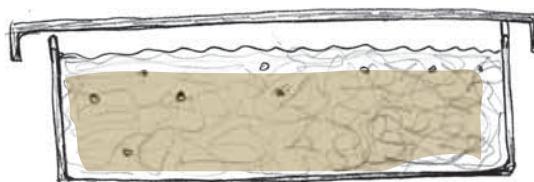
Ё ҚАТОР ДАР ҖҰЯКХО

ДАР ТУБАКЧАХО

(АЗ ҚОҒАЗ, КАРТОН Ё ТУБАКЧАХОИ
КОР КАРДА БАРОВАРДАШУДА)

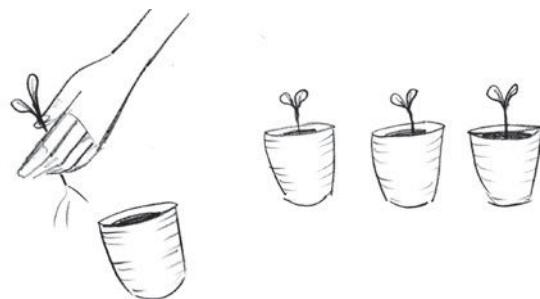
- Хокро барои кишти ниҳол тайёр кунед - компост (70%) ва хок (30%).
- омехтаи тайёршударо ба қутти چой кунед.
- Қуттиро то 2 см поён аз сатҳи болоии қуттй пур кунед.
- Тухмиро кишт намуда, бо қабати 1.5 см бо омехтаи мазкури копмост ва хок рүйпуш кунед.
- Бо эҳтиёт об дода, бо газета пұшонида, қуттиро дар ҳарорати барои растаний мұвоғиқ гузоред.

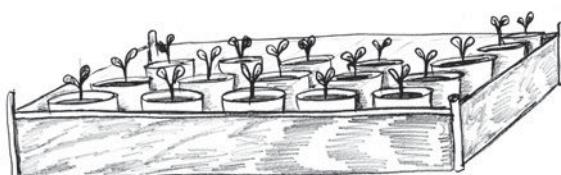
- Вақте ки нешсанй оғоз ёфт ва растаниҳо ба баромадан сар карданд, қабати газетаро гирифтап лозим аст.

- Пас, қуттиро дар چойи равшан то вақти ба күчонидан тайёр шудани растаниҳо чойгир кунед.
- Хокро намнок нигоҳ доред.

Күчонидани ниҳолҳо ба хок

Қабл аз күчонидан ба қуттӣ об надиҳед.

Қабл аз күчонидан тубакҳоро тайёр кунед: онҳоро бо омехтаи компост ва хок пур кунед.

Баъдан, пеш аз күчонидани растаний бо қошуқчае хокро мулоим кунед, то ҳангоми решакан кардан ба решавон он осеб надиҳед.

Пешакӣ бо ангушти хурд дар тубак сӯрохие кунед.

Дар он бо эҳтиёт растаниро ҷойгир карда, хоки дар атрофи ниҳол бударо зер кунед.

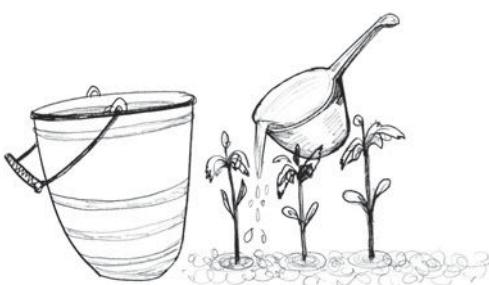
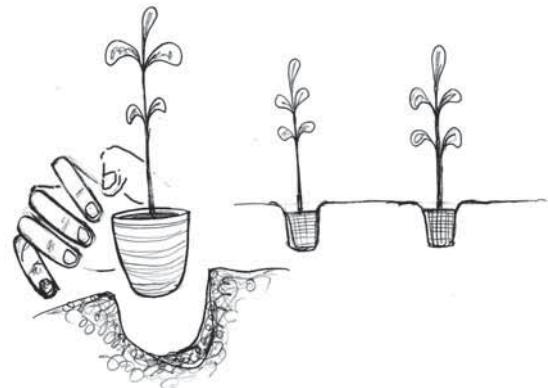
Күчонидани растаний ба хок

Ба тубак қабл аз күчонидан об надиҳед.

Хокро мулоим карда, дар он барои ниҳолҳо сӯрохихои хурдро омода кунед.

Дар ҳолати коғазӣ набудани тубак растаниро аз он решакан кунед.

Эҳтиёт бошед, то решавон наинад ва хоки дар гирди решавон бударо зер кунед, яъне дар ин ҳолат решавон растаний ба хоки наин ҳамроҳ мешавад.

Обро бисёр диҳед, vale мутаваҷҷеҳ бошед, то сатҳи об аз растаний баланд нашавад.

Растаниҳоеро, ки тухмиашон қалонҷаҷм мебошанд (бодиринг, қаланфури булғорӣ, ҳарбуза, қаду, қарам, гулҳо) якбора метавон ба даруни тубак кишт кард.

Омехтаи хок ва компостро тайёр кунед.

Тухмиро ба тубак шинонед. Онро ба чуқурии аз 1,5-2,0 см камтар ҷойгир кунед.

Бо қабати 0,5 см бо омехтаи хок ва компост рӯйпӯш карда, об диҳед.

Бо мақсади тезонидани ҷараёни сабзиш тубакро бо плёнка рӯйпӯш кунед. Плёнкаро ҳамон замоне, ки растаний неш мезанад, бартараф кунед.

Растаниро пас аз ба күчонидан омода шуданаш ба замин күчонед.

Мавзӯи 7

ПАРВАРИШИ ЗИРОАТҲО ДАР ГАРМХОНАҲОИ ТУННЕЛШАКЛ

Гармхонаи туннелшакл бо ёрии полиэтилени ба симҳои қавсшакл ҷойгиршуда ҳарорати хокро гарм мекунад.

Гармхонаи туннелшакл имконият медиҳад, ки:

- Растаниҳоро пеш аз кӯчонидан дар тубакчаҳо парвариш кунед.
- Кишт ё кӯчонидани растаниҳоро то 15 рӯз барваҳт амалӣ гардонед.

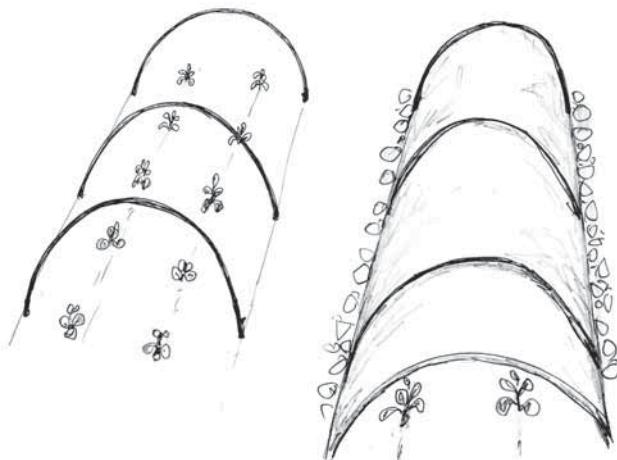
Таҷхизоти лозима: плёнкаи полиэтиленӣ, симҳои қавсшакл (дарозиаш 2-2,5м, ғафсиаш <0,5см.)

Иҷроиш

Хокро бо компост ба чӯқурии 15см омехта карда, барои кишт омода созед.

Зироатҳоро дар қаторҳо кишт кунед ё кӯчонед.

Симҳои қавсшаклро бо фосилаи на зиёдтар аз 2 метр ба замин махкам кунед.

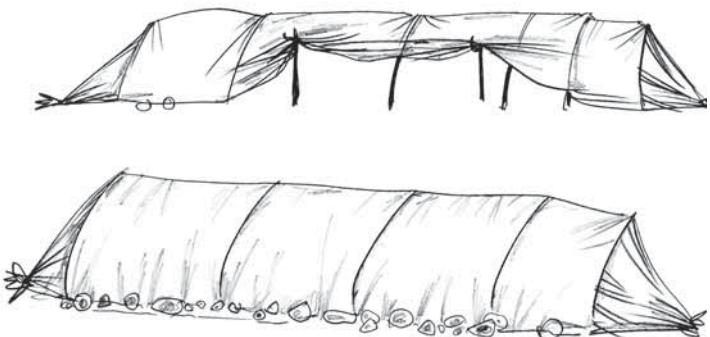
Рӯзона дар вақти баланд шудани ҳарорат метавонед як ё ду тарафи гармхонаро кушоед. Барои ин дар паҳлӯҳои плёнка метавонед таҳтачаҳоеро васл кунед.

Гармхонаро ҳатман пас аз тулӯи офтоб махкам кунед.

Гоҳ-гоҳ ба растаниҳо об доданро фаромӯш накунед.

Барои обёрий кардан плёнкаро аз як тарафи гархона тамоман бартараф кунед.

Плёнкаро ба болои симҳо васл кунед, канорҳои плёнкаро бо сангҳо мустаҳкам ба замин ҷойгир кунед. Плёнкаро дар рӯи симҳо таранг васл кунед.

Мавзӯи 8 ПОРУИ САБЗИ ЗИМИСТОНӢ

Поруи сабз ин растаниҳое мебошанд, ки дар болои хок нобуд карда мешаванд ва дар навбати ҳуд новобаста ба таркиби хок пӯсида ҳамроҳ мешаванд.

Ҳамроҳ кардани поруи сабзи зимистонӣ имконият медиҳад, то замин ҳосилхез бимонад ва ҳамчунин имконият медиҳад, ки:

- хокро аз эрозия эмин дорад,
- нитрогени хокро нигоҳ дорад,
- хокро мулоим нигоҳ дорад.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
											

Иҷроиш

Хокро барои растани интихобшуда (поруи сабз) омода созед.

Растаниро дар моҳи август ё сентябр кишт карда, мушоҳида кунед, то нашъунамо кунад.

Мутаваҷҷеҳ бошед, ки растани то ба марҳилаи тухмӣ истеҳсол кардан калон нашавад.

Дар оғози фасли баҳор растаниро ба воситаи плуг ба хок омехта кунед ва хокро барои кишти зироати навбатӣ омода кунед.

Қабл аз кишти зироати нав 15 рӯз интизор шавед.

Шояд қабати болоии хокро боз як бори дигар коркард кардан лозим шавад.

Интихоби зироатҳо

Ғалладона (гандум, чав, чавдор...) барои киштгардонӣ зироатҳои беҳтарин ба ҳисоб мераванд ва ба поймолшавӣ тобовар мебошанд.

Себарга ва нахӯд растаниҳои барои хок фоидавовар буда, ба таркиби он нитроген меоваранд.

Хардал барои безарар (дезинфексия) кардани хок хуб мебошад.

Онҳо бояд дар зери растаниҳои сабзида истода кишт карда шаванд, зоро то танаффуси зимистонӣ ба таври кофӣ нашъунамо кунанд.

Мавзӯи 9

УСУЛҲОИ БЕҲТАРИНИ ОБДИҲӢ

Ҳангоми ҳарорати пасттарини рӯз обёй қунед:

Дар фасли баҳор ва тирамоҳ обро пагоҳии барвақт дихед.

Дар фасли тобистон обро хубтар мешавад, агар бегоҳӣ дихед.

Ҳангоми дар ҳарорати баланд обёй кардан:

- об барзиёд сарф мешавад (аз ҳисоби буҳоршавӣ)
- Пайдо шудани бемориҳо (дар натичаи намнокии баланд)
- Баргҳо месӯзанд

Об набояд аз ҳад ҳунук ва ё гарм бошад

Оби дарёро дар ҳолати ҳунук буданаш истифода набаред.

Ҳарорати обро дар зарфе гарм қунед.

Ҳарорати обро пеш аз обдиҳӣ бо дастатон санҷед.

Усулҳои дурусти обдиҳиро аз ҳуд қунед

Барои растаниҳои ҷавон: обро эҳтиёткорона ба растани нарасонида пошед.

Ҳангоми обдиҳии растаниҳои қадпаст (салат, карам, турбча) ба ҷумаки обпошак парокандакунак васл қунед.

Барои растаниҳои қалон обро ба пояи онҳо эҳтиёткорона пошед (помидор, қаламфур, боди-ринг, таррак (навъи қаду) ва қарами ранга).

Роҳҳои нодурусти обдиҳӣ: обро ба ҳуди растани напошед, аз ҳад зиёд об надиҳед.

Обёрии аз ҳад зиёд ба растани қасалиҳо меорад, решашо аз оксиген норасой мекашанд, растаниҳои ҷавон осеб мебинанд ва ҳамчунин об аз меъёр зиёд истифода мешавад.

Роҳҳои дурусти обдиҳӣ

Обро бо миқдор ва фосилаи дуруст дихед.

Барои ҳар як растани

Дар вақти нешзаний ва пеш аз он хокро бояд намнок нигоҳ дошт,
=> обро ҳар рӯз бо миқдори кам дихед.

- дар вақти афзоиши растани

=> намнок нигоҳ доштани хок аз обдиҳии зуд-зуд беҳтар мебошад.

Дар ин ҳолат растаниҳо ба ҳушкӣ зиёдтар тобовар мешаванд.

- ҳангоми афзоиши меваҳо: аҳамият дихед, ки обро ҳатман бо миқдори коғӣ дихед.

Дар мисоли помидор

Помидор			
Мархилаи аввал	Афзоиш	Мархилаи гулкүнй	Мархилаи мевадихй
0,5 л / растаний	1 л / растаний	1,5 л / растаний	3 л / растаний
1,25 л / м ²	2,5 л / м ²	3,75 л / м ²	7 л / м ²

Эҳтиёчмандии зироатҳо ба об		
Паст	Миёна	Баланд
Пиёз Сирпиёз	Лўбигиҳо Карам Салат Нахӯд Турбча Испаноқ	Брокколи Карами ранга Бодиринг Боимчон Қаламфур Каду Помидор

Мавзӯи 10

ВАСЛ КАРДАНИ СИСТЕМАИ ОБЁРИИ ҚАТРАГӢ

Истифодабарии системаи обёрии қатрагӣ дар замини қушод хеле хуб мутобиқат мекунад ва барои растаниҳои ба об кам эҳтиёҷманд қулавӣ мебошад. Ин үсули обёрикунӣ обро аз бухоршавӣ нигоҳ медорад.

Зарфи обро дар баландии аз 1 то 1.5м аз сатҳи замин наасб карда, барои обёри фишори мунтазамро таъмин намоед.

Зарфро ба қубури асосӣ пайваст карда, дар қубур ҷумак (кран) васл кунед.

Қубурро то қисми оғозшавии қаторҳо кашед.

Дар назди ҳар як қатор қубурчаҳои иловагӣ (отвод) васл карда, онҳоро ба қубури асосӣ пайваст кунед, пас қубури асосиро бо қубури иловагӣ, ки худ сӯрохиҳ ё ҷумакҳои қатрагӣ дорад, васл кунед.

Барои ҳар як намуди зироат, ки ба об эҳтиёҷоти гуногун доранд, системаи обёрии мустақилро васл намоед. Мисол, метавонед барои обёрии бодиринг як қубур ва барои помидор низ қубури алоҳидаро васл кунед.

Ҳангоми ҷараёни обдиҳӣ кори ҷумакҳои қатрагиро назорат кунед, то об ба ҳамаи растаниҳо хуб дастрас шуда истода бошад.

Ҳарорати обро ҳама вақт бояд баланд нигоҳ дошт:

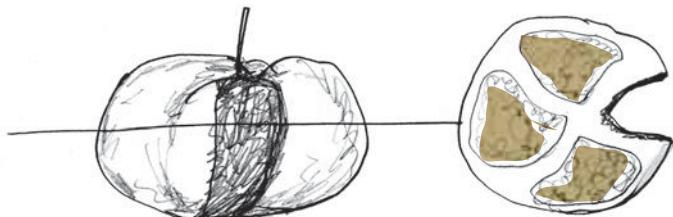
Дар фасли зимистон обдиҳӣ бояд дар як ҳафта як маротиба амалӣ гардад.

Дар фасли тобистон обдиҳӣ бояд ҳар 2 рӯз амалӣ гардад.

Мавзӯи 11

НОРАСОИХОИ ФИЗИОЛОГӢ: НЕКРОЗ ВА МЕВАИ ПӮСИДА

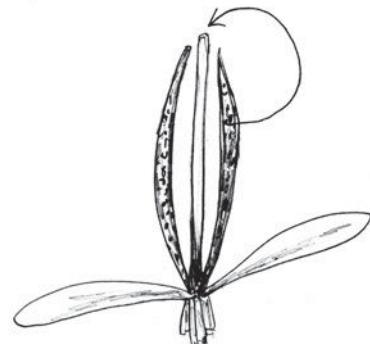

Симптомҳо: некрози як қисми помидор

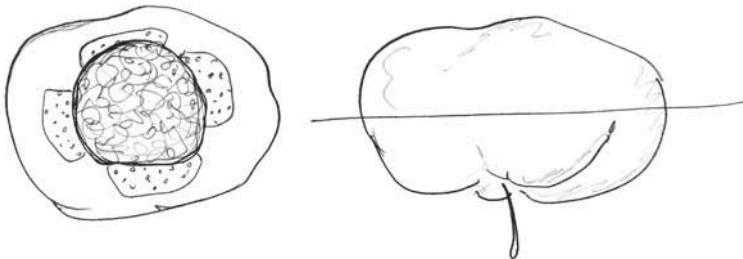
Сабабҳо:

Гардолудшавӣ ба таври кофӣ намегузарад.

Гардолудшавӣ бо якчанд сабаб амалӣ намешавад: Ҳарорати аз ҳад паст, кам будани шамол ва набудани ҳашаротҳое, ки растаниҳоро гардолуд мекунанд.

Роҳи ҳалли масъала: танаи гули растаниро таконед ва бо муйқалам (щётка) гарди ҳар як гулро паҳн кунед.

Аломатҳо: Меваи пӯсида

Рангаш сурх, вале дохилаш сиёҳ, мулоим (сустак).

Илоҷ: Меваро канда партофтан.

Мавзӯи 12

ҲОДИСАҲОИ ФИЗИОЛОГӢ – ДУМЧАИ СИЁХ ВА МЕВАИ ТАРКИШДОР

Думчай сиёҳ

Аломатҳо: думчай сиёҳ, доги сиёҳи хурд дар пои мева мебошад, ки оҳиста-оҳиста мебарояд.

Сабаб: Обёрии аз ҳад зиёд ба норасогии ҳаво барои нафасгирии решашо овардааст, инчунин дар дигар мавридҳо миқдори об аз меъёр кам буд.

Илоҷ: ба миқдори кам ва тез-тез обёрӣ намудан.

Меваи тарқишдор (кафидагӣ)

Аломатҳо: тарқиш дар рӯи мева.

Сабаб: обёрии нодуруст

Вақте ки растани помидорро, ки аз ҳад ташнаи об аст як-бора обёрӣ мекунанд, растани оби аз меъёр зиёдро ба ҳуд ҷиббида мегирад ва дар натиҷа мева аз об варам карда дар ҳуд тарқиш пайдо мекунад.

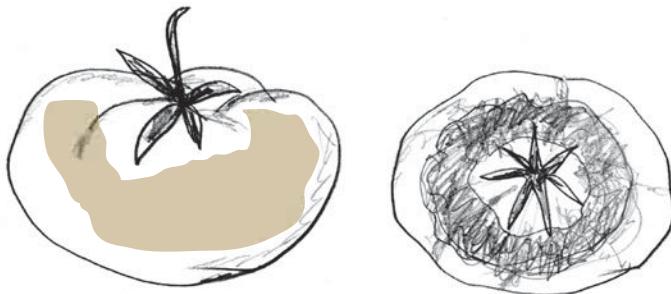

Илоҷ:

Обёрии мунтазам бо санҷидани ҳарорати об, то ин ки ақаллан бо ҳарорати хок баробар бошад. Обёриро дар вақти саҳарӣ гузаронед.

Мавзӯи 13

ХОДИСАҲОИ ФИЗИОЛОГӢ: ДОҒИ САБЗ ДАР ПОМИДОР, ПЕЧИДАШВИИ БАРГ

Доғи сабз

Аломатҳо: доғи сабз дар қисми сахти мева.

Сабаб: нурҳои офтоб бевосита бо ҳарорати баланд ба мева таъсир меқунанд,
- норасоии Калий.

Илоҷ:

- Растваришо ба ҷои соя гузоред
- Баргҳои дар болои мева бударо набуред, онҳо меваро аз офтоб эмин медоранд.
- Парвариши навъҳои дигар ва ба нурҳои офтобӣ тобоварро ба назар гиред.
Аз худ кардани калийро аз тарафи растани таъмин намоед.

Печидашвии барг

Аломатҳо: барг печида мешавад.

Сабаб: ҳарорати баланд ва намнокии паст.
Бо мақсади аз ҳисоби бухоршавӣ гум накардани об растани сӯрохӣ боаргҳояшро пӯшида, аз нафасгирий бозмейстад.
Дар ин холат растани инкишофашро бозмедорад.

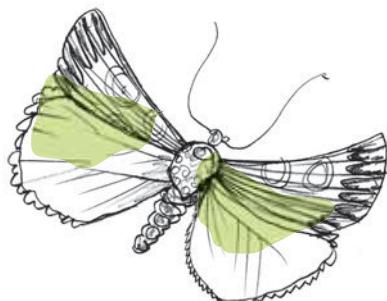

Илоҷ: навъи дигареро дастрас кардан лозим меояд, зоро ки навъи истифодашуда истода ба шароитҳои иқлими мутобиқ нест.

Агар печидашвии баргҳо танҳо 4-5 соат дар вақти гармтарини рӯз ба амал ояд, он гоҳ ба инкишофи растани таъсир намерасонад.

Мавзӯи 14

ХАШАРОТИ ЗАРАРРАСОН. ШАБПАРАКИ
ЗИМИСТОНА, ТАСМАКИРМИ ДЕРӢ, КИРМИ
ХОКИСТАРӢ, ШАБПАРАКИ ШАБОНА

Шабпараки зимиштона

Зарарп: реша ва қисми поёни пояи растаниро мөхӯрад.

Гамбусаки кирми тирамоҳӣ

Зарарп: ба решай растани ҳуҷум мекунад.

Кирми бо хати равшан ва чашми чигаридошта мебошад.

Зарарп: ба мева, баргҳо ва навдаи растани ҳуҷум мекунад.

Бо ин ҳашаротҳо чӣ тавр бояд мубориза бурд?

Ҳокро коркард кунед: ба воситай хаскашак давраи афзоиши тасмакирмҳоро вайрон кунед.

Шабпаракҳоро ба воситай домҳои феромонӣ (ловушка) нест кунед.

Ба даруни гармхона ҳашаротҳои фоидаоварро ворид созед, то онҳо зараррасонҳоро шикор кунанд.

Инчунин бар зидди ҳашароти зараррасон метавонед аз батсилла туренгидцит истифода баред.

Мавзӯи 15

ТРИПС

Зарар: рӯи баргро меҳӯрад.

Роҳҳои мубориза:

Истифодаи ҳашароти ёрирасон: оруи хурд, гаҳворачунбон, момохолак (қунғуз), тиллочашмак.

Мавзӯи 16

КИРМИ СИММОНАНД (ПРОВОЛОЧНИК)

Зарар: ба решаҳо ҳӯчум намуда, онҳоро то сатҳи хок меҳӯрад.

Бо ин ҳашаротҳо чӣ тавр бояд мубориза бурд?

Хокро якчанд маротиба шудгор кунед, то ин ки паррандагон онҳоро пеш аз кӯҷонидан хӯранд. Ин амалро на кам аз 2-3 маротиба бо фосилаи муайян такрор кунед.

Решаҳои помидор ва бодирингро хангоми кучонидан бо хокай омодашудаи дендробацилин ҳимоя кунед.

Мавзӯи 17

ШАБУШИ РАСТАНӢ ВА АЛЕЙРОД (ҶАНОТСАФЕДАК): ҲАШАРОТҲОИ МАКАНДА

Шабуши растани

Zarap: баргҳо пажмурда мешаванд, чамъ мешаванд, пайдошавиишира (шакарак) дар рӯи баргҳо.

Ҷанотсафедакҳо

пашшаҳои хурди сафед, ки қисми пушти баргрҳоро меҳӯранд.

Zarap: баргҳо пажмурда мешаванд.

Онҳо сирояткунандагони асосии бемории мозаикаи бодиринг ва дигар вирусҳо мебошанд.

Воситаҳои мубориза:

1: дар сурати ҳанӯз заиф будани сироят, бо собуни сиёҳ онро коркард кунед:

1 қошуқ собуни сиёҳро барои ҳар як 1 литр оби тозаи ширгарм омехта кунед.
Маҳлули тайёршударо пас аз ғуруби офтоб, vale пеш аз торик шудан ба растаниҳо пошед.

2: дар ҳолати таъсир накардани собуни сиёҳ ҳашароти ёрирасонро истифода баред.

3: дар сурати сирояти шадид маҳлули зеринро омода созед:

Таносуб: 1кг хокистар (хокистари чӯб, ҳошок, на ангишт) барои ҳар 8 литр оби чӯшонида шуда омехта карда, маҳлулро дар давоми 2 рӯз бо сарпӯш нигоҳ доред.
Маҳлулро полоида (фильтровать) ба оби аз хокистар тозашуда 40 г собуни сиёҳ ҳамроҳ кунед ва пас ба растаниҳо пошед.

Мавзӯи 18

БЕМОРИИ ХОК Ё ИН КИ БЕМОРИИ КАМҚУВВАТИИ ЗАМИН

Инҳо мағор ё пӯпанак (грибок) мебошанд, ки дар реша афзоиш меёбанд.

Пӯсиши реша / пӯсиши сиёҳи реша

Аломатҳо:

Пояи растаний дар сатҳи хок ранги сиёҳ пайдо карда, растаний ба замин меафтад.

Вақте ки растаний аз хок берун карда мешавад, решаш сиёҳу пӯсида аст, инчунин растаний то замони афтидан бо суръати суст инкишоф меёфт.

Сабаб: проблема шояд аз давраи кӯҷонидани растаний оғоз шуда бошад. Мисол, обдиҳии аз меъёр зиёд, нафасигир шудани решашо ба пайдо шудани мағор оварда мерасонад.

Чора

Ҳангоми кӯҷонидани растаний обро аз меъёр зиёд надиҳед.

Антракноз ва Фитофториоз

Аломат: Намуди носолими растаний, инкишофёбиаш суст ва баргҳои рангпарида.

Фузариоз - отashi бактериявӣ

Аломат: растаний паҷмурда шуда, дар давоми як ҳафта ҳушк мешавад (диққат дихед, зоро растаниҳои сармозада низ ҳамин гуна аломатҳоро доранд, вале танҳо дар давоми 1 ё 2 рӯз).

ИН БЕМОРИХО ЧӢ ТАВР ПЕШГИРӢ КАРДА МЕШАВАНД?

Ҳангоми киштгардонӣ эҳтиёт бошед, то сабзвоти дорои як оила бударо якҷоя кишт накунед. Профилактика=тухмиҳоро бо перманганати калий, ки дар доруҳонаҳо фурухта мешавад, коркард кунед. 1гр=2,00 сомонӣ.

Тайёр кардани маҳлул: 2гр ба 10 литр. Тухмиро ба маҳлул дар муддати 20 то 30 дақиқа ҷой кунед ва пеш аз кишт дар муддати 6 соат онро хушконед.

ИН БЕМОРИХО ЧӢ ТАВР МУОЛИЧА МЕШАВАНД?

Растаниро бо хоки дар гирди он буда решакан кунед.

Зироатҳои боқимондаро дар оташ сӯзонед.

Агар дарачаи сироятшавӣ баланд бошад (зиёда аз 50% тамоми масоҳати қитъа), он гоҳ хокро ба воситаи соляризатсия бояд безараар кард. Агар гузаронидани соляризатсия ғайриимкон бошад, пас дар ин қитъа аз кишти сабзвоти як оила ба муддати 7 сол даст кашед.

Мавзӯи 19

БЕМОРИҲО: ОИДИУМ ВА МАҒОРАК

Мағорак

Аломатҳо:

Баргҳо сиёҳтоб шуда хушк мешаванд, vale намерезанд. Беморӣ аз қисми поёни растани оғоз ёфта, тадриҷан ба самти боло авҷ мегирад. Пӯстлоҳи мева ранги ҷигарии мармариро мегирад.

Оидиум

Аломатҳо:

Дар қисми пушти баргҳо мағори сафедранг пайдо мешавад. Рӯи баргҳо ранги зардро мегирад.

Штамми мағори (грибок) милдюи бодиринг ва помидор аз ҳамдигар фарқ мекунанд, ҳол он ки аломатҳои яхела доранд, vale ба якдигар сироят намешаванд.

Дар ҳар ду ҳолат сабаб дар сатҳи намнокӣ ва ҳарорати ҳаво мебошад.

Сарчашмаи ин bemorӣ шамол мебошад.

Барои пешгирии мағорак:

Вентилятсияи гармхонаро ба таври дуруст гузаронед ва зироатҳоро он қадар зич кишт нақунед.

Муолиҷа

Муолиҷаи мағорак ва одиум:

Маҳлули бикарбонати натрий ва ё бикарбонати калийро бо таносуби 10г ба 1 литр об тайёр карда ба барг ва меваҳои bemorshuda пошед.

Ҳамчунин пеш аз пухта расидани мева метавонед сулфурро истифода баред.

Мавзӯи 20

ВИРУСИ МОЗАИКА/ВИРУСИ ТАМОКУ

Аломат:

Дар рӯи баргҳо доғҳои рангашон тағйирёфта пайдо мешаванд. Растани оҳиста-оҳиста хушк мешавад.

Сабаб:

Вирус дар натиҷаи газидан (нешзани) -и шабуши растани ва қанотсафедакҳо паҳн мешавад.

Вируси мазкур дар растаниҳои пир пайдо мешавад. Вирус хусусияти камкуваткунанда дошта, маҳсусан аз растаниҳои пир ба растаниҳои ҷавон сироят мешавад.

Чора:

Ба афзоиши ҳашаротҳо ба монанди шабуши растани ва қанотсафедакҳо роҳ надижед.

Мавзӯи 21

СОЛЯРИЗАЦИЯ (ОФТОБХҮРӨНҮЙ): БАРОИ БЕЗАРАР (ДЕЗИНФЕКСИЯ) КАРДАНИ ХОК

Дар ҳолати бемории шадиди хок фермер метавонад аз үсули соляризации хок истифода барад.

Соляризация чист?

Ин баланд бардоштани ҳарорати хок (зиёда аз 80°C), ки дар натиҷа намудхон гуногуни паҳнкунандагони бемории хок нобуд карда мешаванд (мағор, бактерияҳо, ҳашаротҳои зараррасон) ва алафҳои бегона.

Иҷроиш:

Дар фасли тобистон (барои натиҷа додани ин үсул 3 рӯзи офтобии пай ҳам лозим меоянд):

- Ҳокро ҳамчун барои кишт омода созед.
- ба миқдорӣ кофӣ ба хок об дихед.
- Пас аз обдихӣ ҳокро фавран бо болопӯши бесӯрох пӯшед.
- Канорҳои болопӯшро бо хок мустаҳкам пӯшед.
- Ба болои болопӯш роҳ нагардед.
- Болопӯшро ба мӯддати на кам аз 5 ҳафта гузоред.

Барои зироати оянда ҳокро на он қадар чуқур побел кунед (аз 10 см зиёд не).

Бо воситаи ин үсул ҳосилнокии хок нигоҳ дошта мешавад. Дар натиҷаи ба пуррагӣ иваз карданни хок ҳосилнокии он нигоҳ дошта намешавад.

Мавзӯи 22

РОҲҲОИ ДАСТРАС КАРДАНИ МАВОДҲО:
ПОЛИЭТИЛЕН, ТУХМӢ, ОБЁРИИ ҚАТРАГӢ

Шахсони зерин метавонанд полиэтилен ва тухмии хушсифатро дастрас
карда, дар мағозаҳояшон барои шумо ба фурӯш монанд:

Озодона бо онҳо тамос гиред:

Дар ҷамоати Фондарёи ноҳияи Айнӣ:

Қосимов Шодимурод

92 757 5133

90 240 3845

Суроға: бозори ҳшаҳраки Сарвода, мағозаи “Фарзона”

Дар ҷамоати Ошобаи ноҳияи Ашт:

Юлдошев Шерзод

92 809 8087

Деҳаи Аппони Боло

ЭЗОХ

GERES - ТОЧИКИСТОН

Суроға: Чумхурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, кӯчаи Ҳамза Ҳакимзода 79
Телефон: (+992) 37 880 65 64
E-mail: tajikistan@geres.eu
Web: www.geres.eu

ОЧОНСИИ ДАСТГИРИИ РАВИШҲОИ ИНКИШОФИ НАВ

Суроға: Чумхурии Тоҷикистон, шаҳри Ҳӯҷанд, кӯчаи Ленин 20-34
Телефон: (+992 34) 224-53-20; 6-03-62
E-mail: office@agencynau.tj
Web: www.agencynau.tj